

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ 9^{ΗΝ} ΙΟΥΛΙΟΥ 1821 (*)

**Ὑπό τοῦ κ. ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗ,
Κυβερνητικοῦ Ἐκπροσώπου.**

Στή μεγάλη ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἡ Κύπρος ἦταν παρούσα. Συμμετεῖχε καί στοὺς ἀγῶνες καί στίς θυσίες.

Στό Ἐθνικό καί Ἱστορικό Μουσεῖο τῆς Ἑλλάδας φυλάσσεται ἓνα ἀπό τὰ ἱερότερα ἐθνικά κειμήλια, ἡ σημαία πού κρατοῦσε ὁμάδα κυπρίων ἀγωνιστῶν σέ διάφορες μάχες τῆς Ἐπανάστασης: Μία μεγάλη λευκή σημαία μέ γαλάζιο σταυρό στήν ὁποία ἀναγράφεται ἀνορθόγραφα: «*Σημέα Ἑλληνική πάτρης Κύπρου*». Στό Μεσολόγγι, μνημεῖο τῶν κυπρίων θυμίζει τίς θυσίες τους μαζί μέ τοὺς ἐλεύθερους πολιορκημένους.

Πολλοί Κύπριοι συμμετεῖχαν στή Φιλική Ἑταιρεία καί ἀπό τήν πρώτη στιγμή στά πεδία τῶν μαχῶν. Μαζί μέ τό Ρήγα Φεραῖο ὁδηγήθηκε στό μαρτύριο ὁ λευκωσιάτης λόγιος *Ἰωάννης Καρατζᾶς*, ποτίζοντας ἀπό τήν πρώτη στιγμή μέ κυπριακό αἷμα τό δέντρο τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Ἕνας παραγνωρισμένος ἥρωας καί ἐνσυνείδητος πρωτεργάτης τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασης, ὁ ὁποῖος φαίνεται νά ταυτίστηκε ὅσο κανένας ἄλλος μέ τὰ ὁράματα καί τίς ἰδέες τοῦ Ρήγα. Ὅπως καί ὁ φιλικός δάσκαλος *Χαράλαμπος Μάλης* ἀπό τή Λευκωσία, πού συνόδευσε στίς μάχες τόν Παπαφλέσσα.

Τά συγκλονιστικά γεγονότα πού θυμούμαστε σήμερα, τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1821, εἶναι τμῆμα τῆς ἱστορίας τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστα-

---

*) Ἐλέχθη κατὰ τό μνημόσυνο τῶν Ἐθνομαρτύρων τῆς 9ης Ἰουλίου 1821, πού ἔγινε στίς 3 Ἰουλίου 2005 στόν ἱ. ναό Φανερωμένης Λευκωσίας.

σης, εἶναι τό βαρὺ τίμημα τῆς Κύπρου στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν Ἐλευθερία, πού εἶχε ξεκινήσει τὸν ἴδιο χρόνο.

Δύσκολα τὰ χρόνια ἐκεῖνα καί γιὰ τὴν Κύπρο. Ὁ λαὸς ὑποφέρει ἀπὸ τὴν πείνα, τὴν ἀβάστακτη φορολογία, τὴν ὑποτέλεια καί τὴ δουλεία. Στὰ 1809 (πέντε χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξέγερση τοῦ 1804) ἀποκεφαλίζεται ὁ δραγομάνος *Χατζηγεωργάκης Κορνέσιος*. Μέσα σέ αὐτές τὶς συνθῆκες ἀνεβαίνει στὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο στὰ 1810 ὁ Κυπριανός. Ὁ τραγικὸς ἱεράρχης ἀπὸ τό Στρόβολο, γέννημα τοῦ 1756, ξεκίνησε ὡς δόκιμος στό Μοναστήρι τοῦ Μαχαιρᾶ. Τό 1783 βρέθηκε στὴ Βλαχία, κοντὰ στὸν ἡγεμόνα Μιχαήλ Σοῦτσο, ὅπου καί φοίτησε σέ ἀνώτερη σχολή. Ἐπέστρεψε στὰ 1802 καί διορίστηκε ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπος Χρύσανθο Οἰκονόμος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ ἔδειξε τὶς πολλὰς ἱκανότητές του, ἰδίως στὴ δύσκολη κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας στὴ διάρκεια τῆς ἐξέγερσης τοῦ 1804.

Ὁ Κυπριανὸς ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἀρχιεπισκοπείας του ἐπεχείρησε νὰ μετακενῶσει στὴν Κύπρο τὸ πνεῦμα τοῦ Διαφωτισμοῦ καί τὴν ἔφεση πρὸς τὴν παιδεία, ὅπως τὰ εἶχε γνωρίσει στὴ Βλαχία, ὅπου, μέ Ἕλληνες ἐπικεφαλῆς, οἱ ἡγεμονίες λειτούργησαν ὡς φυτώρια τῶν προοδευτικῶν ἰδεῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ διαφωτισμοῦ. Ἔτσι δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα τοῦ Κυπριανοῦ ὡς Ἀρχιεπισκόπου ἦταν ἡ ἱδρυση τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς τῆς Λευκωσίας, ἡ ὁποία κτίστηκε στὴν ἀνατολική πλευρά τοῦ κτιρίου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἡ Σχολή ἦταν ἕτοιμη τό 1812 (προικισμένη ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο μέ πλούσια βιβλιοθήκη) καί ἀφιερώθηκε στὴν Ἀγία Τριάδα. Στὴ θέση της ἀναγέρθηκε στὰ 1893 τὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο.

Ἡ κατάσταση στὴν Κύπρο ἐπιδεινώνεται δραματικά γύρω στὰ 1820, καθὼς καταφθάνουν τὰ προμηνύματα τῆς ἐπανάστασης. Στὰ 1818 φτάνει στὴν Κύπρο ὑψηλὸς ἀπεσταλμένος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Μυήθηκαν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ἱεράρχες καί πρόκριτοι. Ἀργότερα στὰ 1820 οἱ ἀπόστολοι τῆς Φιλικῆς μετέφεραν μηνύματα τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη καί διεμήνυσαν τὴν ἐπιθυμία του νὰ στηρίξει ἡ Κύπρος τὸν Ἀγώνα.

Ὁ Κυπριανὸς δέχθηκε μέ ἐνθουσιασμό νά στηρίξει τὰ σχέδια τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας· διατύπωσε, ὅμως, ὡς πολιτικός καί βαθύς γνώστης τῆς κυπριακῆς πραγματικότητος ἐπιφυλάξεις σχετικά μέ τίς πιθανότητες ἐπιτυχίας πού θά εἶχε μιά ἐπαναστατική κίνηση στό νησί. Ὁ κυπριακός λαός παρά τόν πατριωτισμό του ἦταν ἄοπλος καί ἀπειροπόλεμος, καθὼς –ἀντίθετα μέ ὅτι συνέβαινε στήν ἡπειρωτική Ἑλλάδα– στήν Κύπρο δέν ὑπῆρχε ἡ παράδοση τῶν κλεφτῶν καί τῶν ἀρματολῶν καί φυσικά δέν ὑπῆρχε καθόλου ναυτικό, ὅπως σέ ἄλλα νησιά. Τό κυριότερο, ἡ γεωγραφική γειτνίαση τῆς Κύπρου μέ τίς ἀκτές τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Συρίας καί τῆς Αἰγύπτου καθιστοῦσε καταδικασμένο ἐκ τῶν προτέρων ὁποιοδήποτε ἐπαναστατικό ἐγχεῖρημα. Ἔτσι ὁ συνετός Κυπριανὸς φρόντισε τίς πρὸς τό ἔθνος ὑποχρεώσεις του «*συνεισφέροντας χρήματα ἢ τροφάς ὅσας δυνηθῇ*», προσπαθώντας ταυτόχρονα νά διαφυλάξει τό ποίμνιό του. Ὁ Ὑψηλάντης ἐκφράζει ἀργότερα τίς εὐχαριστίες του πρὸς τόν Κυπριανό.

Ὅταν ξέσπασε ἡ ἐπανάσταση, ὁ τοῦρκος διοικητής τῆς Κύπρου Κουτσιούκ Μεχμέτ ἀφόπλισε ὅλους τοὺς χριστιανούς, ἐνῶ καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μέ ἐγκύκλιό του καλοῦσε τόν λαό νά παραδώσει τόν ὅπλισμό του. Ἀκόμη καί «*τά μαχαίρια τῶν κρεοπωλῶν κατεσχέθησαν*», ἔγραφε χαρακτηριστικά μιά ξένη ἐφημερίδα τῆς ἐποχῆς. Μερικὲς μέρες ἀργότερα ἔφθαναν στό νησί 4.000 στρατιῶτες ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, πού ἄρχισαν νά τρομοκρατοῦν τόν πληθυσμό. Στίς ἀναφορὲς τοῦ Γάλλου Προξένου Μεσαῖν περιγράφονται ἡ ἀσυδοσία τῶν Τούρκων καί οἱ καθημερινὲς βιαιοπραγίες τους.

Γράφει τόν Ἰούνιο τοῦ 1821: «*Ἡ νῆσος τῆς Κύπρου... ἥσυχος καί εἰρηνική... ἐάν τὴν ἄφηνον ἀνενόχλητον. Εὐρίσκεται σήμερον εἰς κυκεῶνα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀφίξεως μεγάλου ἀριθμοῦ στρατευμάτων [...]* Ὁ Μουσελῖμης καθίσταται μᾶλλον καί μᾶλλον θηριώδης. Καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀπαγχονίζει, στραγγαλίζει ἢ κατακρεουργεῖ εἰς Λευκωσίαν δυστυχεῖς ἀνθρώπους [...]

Ὁ Ἀγγλος περιηγητής *John Carne*, στό βιβλίο του «Ἐπιστολὲς ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν», μέ τὴν ἀμεσότητα τοῦ αὐτόπτη μάρτυρα, ἐστιάζεται στό ἀνθρώπινο δράμα. Γράφει: «Ἦταν θλιβερό νά βλέπῃ κα-

νείς αὐτό τό μεγάλο κι ὁμορφο νησί σέ τέτοια κατάσταση ἐρήμωσης καί καταστροφῆς... Ὁ Κυπριανός, πού δολοφονήθηκε τόσο σκληρά μετά τήν ἀναχώρησή μας, ἦταν ἕνας ὠραῖος ἄνθρωπος μέ εὐγενικό παρουσιαστικό [...] σέ μιά περίοδο πού ἡ σκέψη του πρέπει νά βρίσκονταν σέ μεγάλη ἀνησυχία καί ταραχή [...] Ἦταν ἀναγκασμένος νά βλέπη τίς σφαγές τῶν συμπατριωτῶν του καί τήν ἀρπαγή τῶν περιουσιῶν τους... Ὅ,τι βοήθεια μποροῦσε νά προσφέρη, τήν ἐπρόσφερε κρυφά. Τώρα τελευταῖα ἡ κατάσταση εἶχε γίνει πιο ἀπειλητική γιά τήν προσωπική του ἀσφάλεια. [...] «Ὁ θάνατός μου δέν εἶναι πολύ μακριά», μᾶς εἶπε μιά μέρα ὁ Κυπριανός. «Ξεύρω ὅτι περιμένουν μόνο τήν κατάλληλη εὐκαιρία». ...Τά λόγια του ἦταν σάν ἀποχαιρετιστήρια ὁμιλία αὐτοῦ τοῦ ἔξοκου ποιμένα πρὸς τοὺς τρομαγμένους ἀνθρώπους του [...]. [...] Τόν ρωτήσαμε μιά μέρα, γιατί, μπροστά στοὺς κινδύνους πού τόν ἀπειλοῦσαν, δέν φρόντιζε νά σωθῇ φεύγοντας ἀπό τό νησί. Ὅμως μᾶς δήλωσε, ὅτι ἦταν ἀποφασισμένος νά μείνῃ γιά νά δώσῃ στό λαό του, ὡς τό τέλος, ὅση προστασία μποροῦσε· καί νά καθῇ μαζί του».

Διαμετρικά ἀντίθετες εἶναι οἱ ἐντυπώσεις τοῦ Ἀγγλοῦ περιηγητῆ ἀπό τή συνάντησή του μέ τόν Κουτσιοῦκ Μεχμέτ. Ἀντιδιαστέλλονται ἡ εὐγένεια τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί ἡ ἀγριότητα τοῦ τούρκου διοικητῆ: «Ἡ ὄψη του ἦταν πολύ θηριώδης καί ἄγρια. Μόλις καθίσαμε, ξέσπασε μέ τόν πιο παράφορο τρόπο ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Μιλοῦσε χρησιμοποιοῦντας τά πιο αἰσχρά ἐπίθετα. Καταφέρονταν κατά τοῦ ἐξαίρετου Ἀρχιεπισκόπου κι ἀπειλοῦσε πὼς θά στείλει νά καταστρέψουν ἕνα ἐλληνικό μοναστήρι [ἐννοεῖ μᾶλλον τό Σταυροβοῦνι] καί νά σφάξουν τοὺς σκύλους πού ἦταν μέσα σ' αὐτό».

Ἀπό τόν Μάρτιο τοῦ 1821 καί μετά ἡ κατάσταση μέρα μέ τή μέρα ἐπιδεινωνόταν. Ὁ ἐνθουσιασμός πού προκάλεσε ἡ εἶδηση τῆς ἐπανάστασης ἦταν ἀδύνατο νά ἐλεγχθεῖ ἀπό τή συνετή πολιτική τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Οἱ κύριοι ἐθελοντές ἀναχωροῦσαν κατὰ ἑκατοντάδες στήν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα μέ τά ἐλληνικά πλοῖα πού προσέγγιζαν γιά σκοποὺς στρατολόγησης καί ἀνεφοδιασμοῦ τά κυπριακά παράλια. Εἶναι γνωστό ὅτι τόν Ἰούνιο τοῦ 1821 εἶχε

φτάσει στὸν ὄρμον τῆς Ἀσπρόβρυσης καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης. Τὴν ἴδια περίοδο ὁ ἀρχιμανδρίτης Θεοφύλακτος Θησέας, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, μετέφερε ἐπαναστατικές προκηρύξεις τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας στὴν Κύπρο δίνοντας πρόσχημα στὸν Κουτσούκ Μεχμέτ νὰ προχωρήσει στὴν ἐφαρμογὴ τῶν σχεδίων του.

Γράφει ὁ Κηπιάδης: «... Ἐξήφθη τό φανατικὸν μῖσος τῶν τότε Ὀθωμανῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπόπτους ἐθεώρουν πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς Ἕλληνας... Πανικός δέ φόβος τοὺς χριστιανούς ραγιάδας ἐκράτει, καὶ οἱ Ναοὶ τοῦ Ὑψίστου κατεπατήθησαν, ἐσυλήθησαν, ἐδημεύθησαν, τὰ ἱερά τῶν ναῶν ἐχλευάσθησαν, παρθένοι διεκορεύθησαν, γυναῖκες ἡτιμάσθησαν [...] καὶ πᾶς σπινθήρ ἐλέους ἐσβέσθη, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῆς ὀδύνης καὶ τῶν στεναγμῶν».

Ὁ τοῦρκος διοικητὴς εἶχε καταρτίσει κατάλογο προγραφῶν, μὲ 486 ὀνόματα προκρίτων καὶ ἱεραρχῶν (ἀνάμεσά τους καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος). Ἀφοῦ ἐξασφάλισε τὴν ἔγκριση γιὰ τὶς ἐκτελέσεις, κατάρφερε μὲ δόλο νὰ ἐξαπατήσει τὰ θύματά του, προσκαλῶντας τα σὲ συγκέντρωση στὴ Λευκωσία. Ἀπὸ τοὺς 486 τοῦ καταλόγου συγκεντρώθηκαν οἱ 470, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι πού κατάλαβαν τὶς προθέσεις τοῦ Κουτσιούκ Μεχμέτ κατέφυγαν στὰ προξενεῖα τῆς Λάρνακας. Ἐλάχιστοι ὥστόσο κατάφεραν νὰ ἀποφύγουν τὸν θάνατο, ἀφοῦ μὲ ἐξαίρεση τὸν Γάλλο Πρόξενο οἱ ἄλλοι ξένοι διπλωμάτες φάνηκαν παντελῶς ἀπρόθυμοι νὰ τοὺς προστατέψουν.

Γράφει ἀκόμη ὁ Κηπιάδης: «Τὴν δὲ 9ην Ἰουλίου, ἡμέραν Σάββατον, διέταξεν ὁ Ἡγεμὼν καὶ ἔκλεισαν τὰς πύλας τῆς πόλεως Λευκωσίας, καὶ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ πάλαι ποτέ διασήμευ Ἀνακτόρου τῶν Λουζινιανῶν Βασιλέων παρέστη τό φρικωδέστερον τῶν θεαμάτων ἀφ' ὅσα ἡ Πολυτλήμων Κύπρος εἶδεν ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεώς της. Πρῶτος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός... ὃν τινὲς εἰς μάτην παρεκίνησαν νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ σῶσῃ οὕτω ἑαυτὸν, ἀπάγεται καὶ ἀπαγχονίζεται, ἐξαρτηθεὶς ἀπὸ τῆς ἔναντι τῆς πύλης τοῦ Σεραγίου μέχρι πρότινος ὑφισταμένης συκαμινέας. Συνάμα ἐν τῇ αὐτῇ περίπτῳ θέσει ἀποτέμνουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐκ Λεμψοῦ Γεωργίου Μασούρα, ὅστις ἔφερε τό ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ Καπὶ Κεχαγιά ἐν Κωνσταντινουπόλει (ἐπιτετραμένου

τά τῆς νήσου), εἶτα ἐκατατόμησαν τοὺς τρεῖς Μητροπολίτας, Χρῦσανθον Πάφου, Μελέτιον Κιτίου καὶ Λαυρέντιον Κυρηνεῖας, τὸν δὲ Ἀρχιδιάκονον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μελέτιον ἀπηγχόνισαν, ἐξαρτήσαντες αὐτόν εἰς τὴν ἔναντι τῆς συκαμίνου πλάτανον».

Γιὰ τίς τελευταῖες στιγμές τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα, μέ τὴν ὁποία βάδισε στὸν δρόμο τοῦ μαρτυρίου, ἔχουμε πολλές ἀφηγήσεις. Ἔτσι τῇ μορφῇ τοῦ Κυπριανοῦ τὴν περιέβαλε ὁ μῦθος καὶ τὴν διέστειλε ἡ λαϊκὴ φαντασία.

«Τό πρωτόλειον τοῦτο θῦμα, λαβόν τὴν ἥν ὁ δῆμιος ἐκράτει θηλίαν τῆς ἀγκώνης, νυλόγησεν αὐτὴν σταυροειδῶς τρίς, καὶ εἶτα διὰ φωνῆς βαρείας εἶπεν: «Ἐκτέλεσον ἤδη τὴν ἐντολήν τοῦ ἀπηνουῦ κυρίου σου», διηγεῖται ὁ Κηπιάδης.

Καὶ ὁ βάρδος Βασίλης Μιχαλίδης μᾶς θυμίζει τὴν περήφανη ἀπάντησι τοῦ Κυπριανοῦ στὸν Κουτσιούκ Μεχμέτ: «Ἡ ρωμιοσύνη ἔφ φυλὴ συνότσιαρη τοῦ κόσμου. Κανένας ἔν εὐρέθητιεν γιὰ νά τὴν ἰξηλείψῃ. Κανένας, γιατί σιέπει τὴν ἴπὺ τ' ἄψῃ ὁ Θεός μου. Σφάξε μας οὐλοὺς τζ' ἄς γενεῖ τό γαῖμαμ μας αὐλάτзин. Κάμε τὸν κόσμον ματziελειόν τζαί τοὺς ρωμιούς τραούλια, ἀμμά ἔξερε πῶς ὕλαντρον ὄντας κοπῇ καβάτзин, τριγύρω του πετάσσονται τρακόσια παραπούλια. Τό ἴνιν ἀντάν νά τρῶ τὴν γῆν τρώει τὴν γῆν θαρκέται, μά πάντα τζεινον τρώεται τζαί τζεινον καταλιέται».

Τάφηκαν μερικοὶ «στὸν τῆς ἐκκλησίας τῆς Φανερωμένης» περίβολον «ἐν ἄκρα σιγῇ καὶ ἐν ὥρᾳ βαθείας νυκτός». Σέ αὐτόν ἐδῶ τὸν ἱερό κῶρο, ὅπου τοὺς τιμοῦμε, ἡ μνήμη καὶ ἡ ἱστορία ἐμπνέουν δέος μπροστά στή θυσία τους.

Οἱ κατατομήσεις καὶ οἱ ἀπαγχονισμοὶ ἱεραρχῶν καὶ προκρίτων ἐντάθηκαν τίς ἐπόμενες μέρες καὶ συνεχίστηκαν γιὰ 40 περίπου μέρες, ὅπου πολλοὶ μαρτύρησαν στή Λευκωσία καὶ στίς ἄλλες πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Κύπρου.

Οἱ μαζικὲς σφαγὲς τοῦ Ἰουλίου καὶ τοῦ Αὐγούστου (οἱ δύο ση-μαδεμένοι μέ ὁδύνη καὶ αἷμα μῆνες στή νεότερη κυπριακὴ ἱστορία πού θυμίζουν καὶ τό σήμερα) ἐνίσχυσαν ὥστόσο τό φρόνημα τῶν Κυπρίων, ἑκατοντάδες ἦταν αὐτοὶ πού κατέφυγαν στήν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα καὶ διακρίθηκαν στά πεδία τῶν μαχῶν. Γνωρίζου-

με ἀπό διάφορες ἱστορικές πηγές ὅτι χίλιοι περίπου Ἕλληνες τῆς Κύπρου πῆγαν στήν Ἑλλάδα ὡς ἐθελοντές καί συμμετείχαν στόν Ἀγώνα ἀπό τό 1821 ὡς τό 1829. Ὁ ἀριθμός εἶναι ἐντυπωσιακός, ἄν ληφθεῖ ὑπόψη, ὅτι ὁ συνολικός πληθυσμός τῆς Κύπρου στά 1821 ἦταν μόλις 80.000 καί ὁ ἐνεργός ἀνδρικός πληθυσμός περίπου 20.000. Γι' αὐτόν τό λόγο, ἀναγνωρίζοντας τή συμβολή τῶν Κυπρίων στόν Ἀγώνα ὁ Κυβερνήτης Ἰωάννης Καποδίστριας συμπεριέλαβε τήν Κύπρο στίς διεκδικήσεις τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους. Τά ὅρια τῆς Ἑλλάδος, ἔγραφε στά 1827 στόν ἄγγλο διπλωμάτη Οὐίλλιαμ Χόρτον, «καθορίζονται ἀπό τό 1821, ὑπό τοῦ αἵματος τοῦ ἐκχυθέντος εἰς τά σφαγεῖα τῶν Κυδωνιῶν, τῆς Κύπρου, τῆς Χίου, τῆς Κρήτης, τῶν Ψαρῶν καί τοῦ Μεσολογγίου...». Καί τό ἐπόμενο χρόνο, τό 1828, σέ διάβημά του πρὸς τοὺς πρεσβευτές τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἔλεγε· «...ὅλα ἐνὶ λόγῳ ἐπιμαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ Ρόδος καί ἡ Κύπρος τῆς Ἑλλάδος εἶναι διαμελίσματα».

Τόν Ἰούλιο, λοιπόν, τοῦ 1821 ἡ Κύπρος, ἄν καί μακριά ἀπό τήν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα, κατέβαλε βαρὺ φόρο αἵματος γιά τήν ἐλευθερία της.

Ὁ Κυπριακός Ἑλληνισμός, ἀντλώντας δύναμη καί παράδειγμα ἀπό τή μεγάλη Ἐπανάσταση τοῦ 1821, θά παραμείνει στίς ἐπάλξεις τῆς εἰρήνης, διεκδικώντας δικαιοσύνη καί ὑπομένοντας μέ σθένος τίς συνέπειες τῆς εἰσβολῆς καί τῆς κατοχῆς, μέχρι ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας νά ἀνατεῖλει πάνω ἀπό τό νησί μας.

Ἀναμένεται ἀπό κάθε γενιά, μέ σοφία καί σύμπνοια, νά τιμήσουν μέ ἔργα τίς ἀξίες τῆς παράδοσης, τῶν ἀγώνων καί τῶν ὑποθηκῶν τῶν προηγούμενων γενιῶν, γιά τίς μελλούμενες. «Κριτές θά μᾶς δικάσουν, οἱ ἀγέννητοι, οἱ νεκροί».